

De cultuurmakers in Vlaanderen moeten zich dringend afvragen waarom zij de verrechtsing niet konden helpen vermijden

Haider in Antwerpen

Gerard Mortier

25/02/2005

MIJN standpunt over het Museum aan de Stroom (MAS) in Antwerpen, waarvan ik een uitgesproken voorstander ben, en over het Forum in Gent is helder: beide investeringen zijn van groot belang voor Vlaanderen. En wanneer het beschikbare budget niet volstaat om ze allebei te realiseren, is het de taak van de politici om voor- en nadelen van de twee projecten af te wegen of culturele tijdschema's op te stellen die beide projecten mogelijk maken.

Toch wil ik bij die overwegingen aanstippen dat vandaag bijna alle grote cultuurinstellingen (Vlaamse Opera, Ballet van Vlaanderen, deSingel, DeFilharmonie, het Museum voor Schone Kunsten, Muhka) in de stad Antwerpen zijn geconcentreerd. Dat heeft niet kunnen beletten dat die stad ten prooi is gevallen aan een angstwekkende verrechtsing, die het Vlaams Belang, gekoppeld aan de nieuwe Coveliërs-partij, een meerderheid zou kunnen bezorgen.

Als cultuurcommunicator moet ik mij daarbij twee vragen stellen. Wat hebben de cultuurmakers verkeerd gedaan dat ze die bedreiging van het democratische bestel niet konden tegenwerken? Sinds de Griekse tragedie is dat immers een typische opdracht van kunst. En hoe kunnen wij in andere Vlaamse steden een tegenwicht inbouwen?

Kunst tegen rechts

Terecht heeft de filosoof Adorno na de Tweede Wereldoorlog de vraag gesteld naar de zin en de opdracht van de kunst, als die niet in staat is Auschwitz te vermijden.

De opkomst en het succes van de Haider-partij in Oostenrijk, het Europese cultuurland bij uitstek, moet ons doen nadenken. De meeste cultuurinstellingen zijn er museaal geworden en kregen vooral een representatieve opdracht. De vernieuwende en alternatieve kunstrichtingen werden telkens weer naar de periferie verschoven.

Het hoeft ook niet te verwonderen dat Ward Beysen, die zich ooit samen met Hugo Coveliërs wilde koppelen aan het Vlaams Blok, destijds de voornaamste tegenstander was van de door Luk Perceval terecht gevoerde bevrijdende politiek voor de Bourla-schouwburg. In Salzburg was het de Haider-partij die de opvoeringen van *Ten oorlog (Schlachten)* wou laten verbieden.

De cultuurmakers in Vlaanderen - en daar behoor ik toe - moeten zich dus dringend de vraag stellen waarom zij die verrechtsing niet konden helpen vermijden.

Een van de oorzaken is zeker het gebrek aan belangstelling van de klassieke politieke partijen voor de sociologische en politieke kracht van de kunst. Veel politici denken zelfs dat kunstenaars zich niet met de politiek moeten bezighouden en plaatsen kunst binnen de ontspanningssector. Het wordt hoog tijd dat de cultuuractoren in Antwerpen zich samen met de regerende politici over dit frappante deficit bezinnen.

Naast dit dringende Antwerpse gewetensonderzoek, moet een tweede vraag gesteld worden: de vraag naar een tegenwicht door geografische indeling. En dan zijn zowel Genk als Tongeren en Brugge als Leuven zeer belangrijk. Ook Gent - op het kruispunt van E17 en E40, tussen Nederland en Frankrijk, Brussel en West-Vlaanderen - moet mede door zijn eeuwenoud liberaal en vrijdenkend karakter een beslissende rol spelen. Politiek, wetenschappelijk en cultureel was die stad altijd al richtinggevend. En de mix tussen intellectuelen, provincieburgerij en arbeiders was steeds uiterst creatief. Het Forum kan in dat verband een centrifugale dynamiek ontwikkelen, samen met de zeer creatieve, al bestaande instellingen.

Kazernes en gevangenissen

Mijn stelling dat extreem-rechtse partijen liever kazernes en gevangenissen bouwen dan musea was zeer provocerend. Maar ze was noodzakelijk om alle democratische krachten in Antwerpen op een niet uit te sluiten gevaar te wijzen. Een analyse van de cultuurpolitiek van het Vlaams Belang zou dat kunnen bewijzen: verdachtmaking en intimidatie van maatschappijkritische kunst.

Het huidige stadsbestuur én de Vlaamse regering moeten er zich van bewust zijn dat een machtsovername door een extreem-rechtse coalitie meteen de bezetting betekent van alle raden van beheer van de culturele instellingen en de infiltratie in de administratie. Toen de Haider-partij aan de macht kwam in Oostenrijk werd de verantwoordelijke voor het budget van de Salzburger Festspiele vervangen door een extreem-rechtse figuur die in zijn curriculum vitae verzweeg dat hij ook adviseur was geweest van Pinochet. Die man verhinderde in mijn laatste jaar twee belangrijke wereldcreaties en liet van mijn jaarwedde een factuur van 14.000 euro aftrekken voor personeelskosten en huur, omdat ik binnen het Festspielcomplex met Europese kunstenaars een artistieke manifestatie voor de Oostenrijkse democratie had georganiseerd.

Dat staat alle belangrijke Antwerpse cultuurinstellingen bij bovenvermeld doemscenario te wachten. De in Europa algemeen verspreide opinie dat Haider zijn invloed heeft verloren, is een jammerlijk misverstand. Zijn partijgenoten moeten niet meer herverkozen worden, ze zitten al in de administraties.

Als wereldburger en geëngageerd Europeaan ben ik niet geïnteresseerd in feodale stedenvetes. Ik zie het wel als mijn plicht om iedereen erop te wijzen dat bij de te bepalen cultuurpolitiek en de daarmee samenhangende investeringen rekening moet worden gehouden met de mogelijkheden die ik aanhaal. Dat was de bedoeling van mijn intussen veel besproken en helaas verkeerd begrepen tussenkomst.

Overmorgen verdwijnt dat opnieuw uit de actualiteit en krijg ik tientallen anonieme dreigbrieven, waarin mij wordt meegedeeld dat er voor mij als verrader geen plaats is in de Vlaamse republiek. Dat gebeurde ook na mijn tussenkomst in *Le Soir*, toen ik pleitte voor het behoud van het cordon sanitaire. Het wordt tijd dat alle cultuurmakers en politici van de democratische partijen zich van de ernst van de situatie bewust worden, in plaats van elkaar de schuld te geven.

Gerard Mortier

(De auteur is directeur van de opera in Parijs en won begin deze week de Oeuvreprijs van de Vlaamse gemeenschap.)

Copyright | De Standaard Online 2005